

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาองค์ประกอบการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาตำบลโคกขี้หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

2.1 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.1.1 ความหมาย แนวคิด หลักการในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.1.2 ลักษณะ องค์ประกอบ ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.1.3 แนวทางในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.1.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของตำบลโคกขี้หนอน

2.3 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.1.1 ความหมาย แนวคิด หลักการ ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1) ความหมายของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกโอกาส ทุกรูปแบบ พัฒนาความร่วมมือร่วมใจระหว่างทุกๆหน่วยงานในสังคม สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนให้นายจ้างเข้ามามีส่วนร่วมในการขยายโอกาสการเรียนรู้ของบุคลากร เน้นผลการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสเข้ามามีบทบาทในสังคมและชุมชน ทำให้เป็นชุมชนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเปลี่ยนแปลงอย่างมาก หรือเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนที่สามารถปรับตนเองให้เป็นปัจจุบัน และทบทวนบทบาทของตนเอง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ สามารถให้ข้อมูล ให้คำแนะนำ หรือการชี้แนะได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาวิธีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ใหม่ ๆ

โดยสรุป สังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การให้ทุก ๆ ภาคส่วนของชุมชนทำงานร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสในการเรียนรู้สำหรับทุกคน โดยมุ่งเน้นเป้าหมายในอนาคตที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน และเป็นชุมชนที่ยึดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีหลักสำคัญ ดังนั้น การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ซิดซงก์ ส.นันทนาเนตร, 2547, หน้า 17)

2) แนวคิดในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ แนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้ของโลกได้เริ่มต้นขึ้นประมาณ พ.ศ. 2513 และมีการพัฒนาแนวคิดอย่างต่อเนื่องจนสามารถจัดทำเป็นรายงานที่เสนอที่ประชุมใหญ่ระหว่างประเทศเรื่อง “เมืองแห่งการศึกษา” ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดโดยสภาของเมืองบารเซโลน่า ใน พ.ศ. 2513 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, บทนำ) รายงานฉบับนี้ระบุหลักการสำคัญที่เมืองแห่งการเรียนรู้ควรนำมาปฏิบัติได้แก่ การจัดทำแผนแบบบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างศึกษากับวัฒนธรรม ความจำเป็นในการจัดการความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา ความต้องการการศึกษาตลอดชีวิตใน พ.ศ. 2535 องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้จัดพิมพ์รายงาน ซึ่งนาย Donald Hirsch เสนอต่อที่ประชุมระหว่างประเทศเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้ ครั้งที่ 2 ที่เมือง Guthenburg รายงานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเมืองแห่งการเรียนรู้ช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รายงานฉบับนี้ได้ส่งผลให้สหราชอาณาจักรพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับเมืองแห่งการเรียนรู้ขึ้น (ซิดซงก์ ส.นันทนาเนตร, 2547, หน้า 25)

องค์กรความร่วมมือด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป (ELLI) ได้จัดประชุมนานาชาติครั้งที่ 1 ที่กรุงโรมเพื่อส่งเสริมแนวคิดเรื่องชุมชนแห่งการเรียนรู้ หลังจากการประชุมครั้งนี้ สหราชอาณาจักรได้พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ขึ้นเป็นครั้งแรก 1 เมือง ต่อมาได้มีการประชุมของ ELLI ครั้งที่ 2 ในปลายเดือนมีนาคม 2540 เรื่อง ยุทธศาสตร์ในการเลือกการลงทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ในการประชุมมียุทธศาสตร์ที่ได้นำเสนอเป็นตัวอย่าง 1 ประเทศ คือ การเรียนรู้หนังสือ ของแคนาดา เมืองการเรียนรู้แห่งคันทันท์ของสหราชอาณาจักร และประเทศแห่งการเรียนรู้ของสโลวีเนีย หลังจากนั้นมาสหราชอาณาจักรได้มีการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบันมีมากกว่า 20 เมือง จากการศึกษาแนวทางในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ สหราชอาณาจักรได้ประมวลหลักการแนะแนวคิดในการสร้าง เมืองแห่งการเรียนรู้สหราชอาณาจักรได้ประมวลหลักการและแนวคิดในการสร้าง เมืองแห่งการเรียนรู้ไว้พอสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, 2547 ก, หน้า 23-27)

สังคมแห่งการเรียนรู้หรือเมืองแห่งการเรียนรู้ อาจจะเป็นเมืองใหญ่ หรือเมืองเล็ก หรือชุมชน ที่มีการวิเคราะห์ตนเองว่าจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างจึงจะพัฒนาเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกปัจจุบัน โดยใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้เป็นกลไกผลักดันให้เกิดการพัฒนา

สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นชุมชนที่ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยหลักสำหรับในยุคปัจจุบันที่จะช่วยสร้างความพร้อม สร้างพลังให้แก่ประชาชนในการเผชิญกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนจะช่วยในการพัฒนาตนเองและสังคมของตน ได้อย่างเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ประชาชนในชุมชนจะพยายามสร้างความเข้าใจในสถานการณ์ของชุมชนของตนพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสภาพแวดล้อมแล้ววิเคราะห์ว่าจะต้องปรับปรุงตนเองและสังคมของตนอย่างไรบ้างในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทุกระดับท้องถิ่น ระดับโลก และใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้มาพัฒนาคนในชุมชนให้มีความสามารถสอดคล้องกับความท้าทาย ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้

การศึกษามีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงอายุ เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบัน ความจำเป็นของการศึกษาจะยิ่งชัดมากขึ้น เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต และความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ นับวันจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น เกินกว่าที่จะใช้ความรู้ที่สะสมมาเมื่อสมัยอยู่ในวัยเรียนมาช่วยได้ การศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น อาจเรียกว่าเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลแสวงหาความรู้ได้ต่อไป ซึ่งช่วงชีวิตหลังวัยเรียนเป็นช่วงชีวิตที่ยาวนานกว่าหลายเท่า ประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการที่ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมาก โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของความเจริญและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยี เป็นยุคข้อมูลข่าวสารความจำเป็นที่ประเทศต่าง ๆ ต้องนำการศึกษาตลอดชีวิตไปเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาในประเทศนั้น สามารถสรุปได้ว่ามาจากปัจจัยสำคัญต่อไปนี้ คือ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สภาพรวม ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตและมุ่งปฏิรูปการศึกษาของตนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยได้พยายามกำหนดนโยบายและแสวงหาทุกวิธีต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิตนั้น จะอาศัยเพียงการศึกษาในระบบเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะบุคคลไม่สามารถศึกษาอยู่ในสถานศึกษาได้จนตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ที่เอื้อต่อกลุ่มเป้าหมายที่พ้นวัยเรียนไปแล้ว และมีภาระต่าง ๆ

มากมาย ไม่มีเวลาเข้าเรียนแบบชั้นเรียน และหนึ่งในยุทธวิธีนั้นก็คือการพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นชุมชนที่ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยหลักสำหรับในยุคปัจจุบันที่จะช่วยสร้างความพร้อม สร้างพลังให้แก่ประชาชนในการเผชิญกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดจนจะช่วยในการพัฒนาตนเองและสังคมของตน ได้อย่างเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกในปัจจุบัน ประชาชนในชุมชนแห่งการเรียนรู้จะพยายามสร้างการเข้าใจในสภาพของชุมชนของตน พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสภาพแวดล้อมแล้ววิเคราะห์ว่าจะต้องปรับปรุงตนเอง และสังคมของตนอย่างไรบ้างในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทุกระดับท้องถิ่น ระดับโลกและใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้มาพัฒนาคนในชุมชนให้มีความสามารถสอดคล้องกับความท้าทายต่างๆ ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้

3) หลักการในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีอยู่ 10 หลักการ คือ หลักความจำเป็นของการเรียนรู้ หลักความสำคัญของชุมชน และหลักความร่วมมือแบบหุ้นส่วน (partnership) การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคล หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับทั่วทั้งชุมชน และควรเป็นความร่วมมือแบบหุ้นส่วน กล่าวคือ เสนอร่วมลงทุน ร่วมดำเนินงาน และมีส่วนในผลของการจัดกิจกรรม ถึงแม้องค์กรหรือหน่วยงานเหล่านี้ต่างมีภารกิจเฉพาะของตนแต่การมาร่วมมือแบบหุ้นส่วนจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมของชุมชนมีคุณค่ามากขึ้น ประโยชน์ของความร่วมมือแบบหุ้นส่วน คือ เป็นกลไกที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เป็นการนำจุดเด่นนำความเชี่ยวชาญของแต่ละฝ่ายมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด เป็นการสร้างวิธีการทำงานร่วมกันเพื่ออนาคตเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยาวนาน หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ทุกกลุ่มทุกสาขาอาชีพ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ ให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตน ได้แก่ ร่วมกำหนดเป้าหมายทิศทางการพัฒนาชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมจัดกิจกรรมร่วมรับบริการและร่วมประเมินผลกิจกรรม หลักการติดตามความสามารถในการดำเนินงาน เพื่อที่จะรู้ว่าการดำเนินงานพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้และผู้นำดำเนินงานมีความสามารถในการดำเนินการเพียงใด สามารถทำโดยเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการดำเนินงานกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของชุมชนที่ตั้งไว้ หรืออาจเทียบกับชุมชนแห่งการเรียนรู้อื่นๆ หลักการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based) หลักการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย หลักการจัดกิจกรรมที่ผสมกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต หลักความเสมอภาค การเปิดกว้างยืดหยุ่นและการเข้าถึงได้ง่าย และหลักความต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังมีหลักการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คือการศึกษาและการเรียนรู้ เป็นกลไกสำคัญต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน ในสังคม ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรในชุมชน เป็นหลัก และการบูรณาการการเรียนรู้ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพอย่างผสมกลมกลืน

2.1.2 ลักษณะองค์ประกอบในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1) ลักษณะของสังคมแห่งการเรียนรู้

(1) เป็นเมืองหรือชุมชนไม่จำกัดขนาด อาจจะเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก และจะตั้งอยู่ที่ใดก็ได้

(2) ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับสังคมปัจจุบัน ชุมชนที่มีการเรียนรู้เป็นปัจจัยหลักเท่านั้นที่จะสามารถควบคุม และพัฒนา ความสามารถ ศักยภาพของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจสภาพ เห็นแนวทาง เห็นภารกิจที่จะต้องปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจ

(3) มีความพยายามที่จะวิเคราะห์สภาพของเมืองหรือชุมชนของตนเองเทียบกับ สถานการณ์ปัจจุบัน ว่าจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไร ต้องพัฒนาความรู้และทักษะอะไรแก่ ประชาชน เช่น การเคลื่อนย้ายประชากร ความเติบโตความเสื่อมถอยของอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีต่อระบบการสื่อสารโดยต้องศึกษา และทำความเข้าใจแล้ววางแผน ทุกองค์ประกอบของเมืองแห่งการเรียนรู้ทั้งสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ

(4) การใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้พัฒนาชุมชนด้วยการเรียนรู้ จากทั้ง ประสบการณ์ภายในชุมชนและจากที่อื่น ๆ (ประสบการณ์จากภายนอก)

(5) การดำเนินงานพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องโดยร่วมมือแบบหุ้นส่วน (Partnership) และเน้นหุ้นส่วนที่วางแผนที่เชิงรุก (Proactive Partnership) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในที่นี้อาจจะเป็นบุคคล องค์กรท้องถิ่น หน่วยงาน ด้านการศึกษา หน่วยงานในกึ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นายจ้าง สถานประกอบการ สภาหอการค้า หน่วยงาน ภาคธุรกิจองค์กรเพื่อการพัฒนา

(6) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอันมีค่าให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

(7) ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแสดงความพยายามร่วมกันโดยไม่ลดทอนความแข็งแกร่ง ของแต่ละฝ่ายหากแต่ใช้ความแข็งแกร่งที่มีอยู่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ ชุมชนในภาพรวม

(8) ประชาชนจะได้รับการพัฒนาด้วยการเรียนรู้จนสามารถที่จะปรับตัว และ หาแนวทางวิธีการแก้ปัญหาไม่ว่าจะปัญหาหรือสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

(9) มุ่งให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2) องค์ประกอบของสังคมแห่งการเรียนรู้ (กุลธร เลิศสุริยะกุล, 2547, หน้า 15)

องค์ประกอบที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

(1) บุคคลแห่งการเรียนรู้ คือ

ก. ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้

ข. ประชาชนมีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา

ค. ประชาชนมีความใฝ่รู้ สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

ง. ประชาชนมีโอกาสและสามารถเลือกที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดช่วงอายุแต่ละวัย ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ยืดหยุ่นและมีคุณภาพตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัด

(2) แหล่งการเรียนรู้ คือ

ก. มีแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอ หลากหลาย ทั่วถึง ครอบคลุมประชากรทุกพื้นที่ ทุกกลุ่มเป้าหมาย

ข. มีระบบข้อมูล สารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทุกระดับที่เป็นปัจจุบันและเป็นระบบเปิด

ค. มีวงจรระบบเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ง. มีการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการให้บริการการเรียนรู้ มีความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้

(3) องค์ความรู้ คือ

ก. มีระบบการจัดการและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอก เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ที่มีประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

ข. มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บและค้นคว้าองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็ว สามารถใช้ประโยชน์ได้ทันเหตุการณ์

ค. มีการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและบริบทของสังคมไทย

ง. มีการสร้างองค์ความรู้หรือเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพ และความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน โดยพัฒนาความรู้จากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม และจากฐานความรู้ด้านนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการพัฒนาของแต่ละชุมชน

(4) การจัดการความรู้ คือ

ก. พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีระบบการจัดการสร้างแรงจูงใจ รมรงค์ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ข. พัฒนาบุคคล องค์กร ผู้ดำเนินงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน รวมทั้งการพัฒนาทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ

ค. พัฒนากลไก กระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้ประชาชนให้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเสมอภาค รวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารจัดการการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ง. การสร้างบรรยากาศเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว องค์กร สถาบัน สังคม ชุมชน ให้ประชาชนมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

จ. มีการบูรณาการใช้ความรู้เป็นฐานในการแก้ปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน

2.1.3 แนวทางในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ขั้นตอนในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีขั้นตอนหลัก ๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้
2) แนะนำกระบวนการจัดองค์กรที่เหมาะสม หรือกำหนดกลุ่มองค์กรหรือกรรมการที่รับผิดชอบ

3) แสวงหาความร่วมมือและพัฒนากลุ่มประชากร

4) บริหารงานจัดกิจกรรมและประเมินผลสำเร็จ

5) นำผลจากการประเมินมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

การเริ่มต้นในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถดำเนินการดังนี้

1) การใช้ปัจเจกบุคคลที่เป็นหลักของชุมชน (Key Individuals) ซึ่งอาจใช้คำว่าบุคคลที่ทรงพลัง ก็คือ บุคคลที่ชุมชนให้ความนับถือ เชื่อมั่น ศรัทธา เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน โดยที่บุคคลดังกล่าวควรมีความเชื่อมั่นในแนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้ บุคคลดังกล่าว

จะช่วยชักจูงให้คนในชุมชนนำแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ไปพิจารณาช่วยสร้าง และขยายความเชื่อเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน

2) การใช้สถาบันหลักในชุมชน (Key Institutions) สถาบันหลักในชุมชน อาจจะเป็นส่วนการฝึกอบรมและวิสาหกิจ มหาวิทยาลัย หน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น ถึงแม้ว่าการสัมมนาเมืองแห่งการเรียนรู้จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคล องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแต่ก็ยังคงต้องการองค์กรที่จะเป็นจุดเริ่มต้น สถาบันหลักจะช่วยให้เกิดการริเริ่มในขั้นต้น เช่น ช่วยจัดหาทรัพยากรสำหรับงานเบื้องต้น

3) การจัดตั้งกลุ่มแกนกลาง ภายหลังจากแนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้ได้รับความสนใจจากบุคคลที่เป็นหลักของชุมชน และสถาบันหลักดังกล่าวข้างต้นแล้วจากนั้นจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรหรือกรรมการสำหรับการพัฒนาขั้นต้น จะต้องมีการร่างเอกสาร มีการจัดประชุม มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มนี้เป็นแกนกลางอาจประกอบด้วยตัวแทนของหน่วยงานต่าง ๆ และองค์กรที่เกี่ยวข้องรวมทั้งตัวแทนประชาชน ตัวอย่างกลุ่มที่เป็นแกนกลางของเมืองนอร์วิช เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประกอบด้วยตัวแทนของสภาเทศบาลวิทยาลัย มหาวิทยาลัย สภาการฝึกอบรมและวิสาหกิจและหน่วยงานการศึกษา ผู้ใหญ่ ส่วนของเมืองเซฟฟิลด์เริ่มด้วยการจัดสัมมนาสาธารณชนหลายครั้งผลที่เกิดขึ้นคือ โครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยเซฟฟิลด์กับสภาเทศบาลเพื่อสนับสนุนและทำวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการรู้หนังสือของครอบครัว

4) การสร้างความสนใจในวงกว้าง บุคคลที่เป็นหลักหรือสถาบันที่เป็นหลักของชุมชนอาจจะเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้แต่จำเป็นต้องขยายแนวคิดให้เกิดการยอมรับในวงกว้างจึงจะนำไปสู่การปฏิบัติได้สำเร็จ วิธีการที่อาจนำมาใช้ได้แก่ การประชุมสัมมนา การใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ การใช้แบบสอบถามย้อนกลับ ดังตัวอย่าง เมืองน็อตดิงแฮม จัดประชุมใหญ่เพื่อสอบถามความคิดเห็นของชุมชนในวงกว้างถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

5) การดำเนินกิจกรรมเริ่มดำเนินงานอย่างเป็นทางการเริ่มด้วยการประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนอย่างทั่วถึง และควรมีการรายงานและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้ผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เช่น เมืองฮัลล์ (Hull) ได้จัดประชุมให้สาธารณชน ได้ทราบผลการดำเนินการระยะที่หนึ่ง และเพื่อเป็นการกระตุ้นการพัฒนากิจกรรมต่อไป (มีผู้เข้าร่วมประมาณ 400 คน)

6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนายจ้างที่เป็นหลักการมีส่วนร่วมของนายจ้าง จะช่วยสานต่อการเรียนรู้ในสถานประกอบการให้กว้างขวางในชุมชน เช่น ที่เมืองมาร์ลิงค์ มีการประชุมและมีนายจ้างรายใหญ่ ๆ เข้าร่วมด้วย

แนวทางการพัฒนาชุมชนหรือเมืองแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทย จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวปฏิบัติของเมืองแห่งการเรียนรู้ จากประเทศสหราชอาณาจักร ประกอบกับการศึกษาการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทยพร้อมทั้งปัญหาอุปสรรคที่พบ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ มาเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาเมืองหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้และประสบการณ์มาเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาเมืองหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้สำหรับประเทศไทยได้ดังนี้

1) ลักษณะของชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทยชุมชนแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทยอาจจะเป็นชุมชนใหญ่ หรือชุมชนเล็กและอาจจะมีอยู่ตามเมืองหรือชนบทเป็นชุมชนที่ตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายประเภท และมีความต่อเนื่องโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กล่าวคือจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนตามที่ได้ทำการทรัพยากรในชุมชน โดยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยการเรียนรู้ ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทุกระยะ

2) เป้าหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้ เมืองแห่งการเรียนรู้หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ของประเทศไทยมีเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้นมาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือและสามัคคีของคนในชุมชน โดยร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมและเป็นผู้รับบริการ ใช้ทรัพยากรในชุมชน โดยนำจุดเด่นขององค์กรต่าง ๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน มุ่งให้การเรียนรู้ช่วยพัฒนาชุมชนทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้

(1) กำหนดนโยบายชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน ประเทศไทยควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ชัดเจนซึ่งครอบคลุมทั้งหลักการและแนวปฏิบัติที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะนำไปดำเนินการได้

(2) รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทุกกลุ่มในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต และเรื่องชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนตระหนักว่าการศึกษามีความจำเป็นสำหรับทุกคนทุกช่วงอายุ และชุมชนแห่งการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้คือบ้าน ชุมชน การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชน โดยคนของชุมชนและทรัพยากรในชุมชนสามารถจัดให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน โดยความร่วมมือร่วมใจของทุกคน และผลก็คือ การพัฒนาชีวิตของทุกคน

ในชุมชนและการพัฒนาชุมชนในภาพรวม ในขั้นแรกนี้อาจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่รณรงค์ไปก่อน

(3) หากจุดเริ่มต้นในแต่ละชุมชนแต่ละชุมชนควรพิจารณาหาจุดเริ่มต้น ตัวอย่างของสหราชอาณาจักร บางชุมชนเริ่มต้นโดยปัจเจกบุคคลหรือผู้ทรงพลัง บางชุมชนเริ่มโดยองค์กรหรือหน่วยงานหลักในชุมชน กรณีของประเทศไทยสามารถกระทำได้ทั้ง 2 แบบ เช่น ถ้าเริ่มโดยบุคคล อาจหาบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือศรัทธา ได้แก่ ครู ผู้เฒ่า ผู้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ซึ่งตรงกับลักษณะของสังคมไทย) ให้เป็นผู้ริเริ่มและช่วยขยายแนวคิด และสร้างทราโมเข้าใจ และความร่วมมือในวงกว้าง หรือถ้าจะเริ่มโดยองค์กรหลักในชุมชนในสังคมไทย อาจจะเป็นกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานการศึกษาและโรงเรียนให้เป็นผู้ริเริ่มพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

(4) จัดตั้งกรรมการหรือองค์กรดำเนินงาน เริ่มด้วยการจัดตั้งกลุ่มแกนกลาง เพื่อเริ่มการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในขั้นต้นก่อน กลุ่มนี้ประกอบไปด้วย ผู้แทนขององค์กร หน่วยงาน สถาบัน สถานประกอบการ สถานศึกษาที่มาร่วมมือกันแบบหุ้นส่วน เมื่อการดำเนินการเริ่มคงตัวมากขึ้น อาจปรับองค์กรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน บางเมืองเชิญผู้แทนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่บางเมืองมีผู้ดำเนินงานไม่กี่คน ทำในรูปของ บริษัทหรือองค์กรที่ได้รับการรับรอง โดยมีตัวแทนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ สำหรับประเทศไทยองค์กรดำเนินงานอาจจะเป็นกรรมการหมู่บ้าน หรือองค์การบริหารส่วนตำบลแต่มีกรรมการที่ประกอบไปด้วยตัวแทนของทุกกลุ่มในชุมชน (ตำบล/หมู่บ้าน) เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้แทนทางศาสนา โรงเรียนในชุมชน สถานประกอบการ ร้านค้าและหน่วยธุรกิจต่างๆ หน่วยงานของรัฐและเอกชนในท้องถิ่น และผู้แทนประชาชน ประการสำคัญคือทุกหน่วยงานหรือทุกฝ่ายที่เป็นกรรมการจะต้องร่วมมือกันแบบหุ้นส่วน นั่นคือ ร่วมวางแผน ร่วมลงทุน ร่วมดำเนินงานและร่วมรับผล มิใช่ร่วมมือเพียงการช่วยยืมเงินโยบาย ให้คำแนะนําเท่านั้น

(5) สร้างความสนใจในวงกว้าง ควรหาวิธีการที่จะขยายแนวความคิดให้เกิดการยอมรับในวงกว้าง ให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนได้เข้าใจ เกิดความสนใจและให้ความร่วมมือ โดยอาจจัดประชุมประชาชนทั้งหมู่บ้าน และการประชาสัมพันธ์

(6) พัฒนาบุคลากรที่จะเป็นผู้ดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักการ วิธีการ และขั้นตอนในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร อาจกระทำโดยการฝึกอบรมการให้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การศึกษาตัวอย่างชุมชนแห่งการเรียนรู้จากที่ต่าง ๆ เป็นต้น

(7) วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เน้นยึดหลักการจัดกิจกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนั้นต้องเริ่มที่ชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งนี้ อาจดำเนินการโดยการจัดทำเวทีชาวบ้าน กลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ความคิดเห็นจากประชาชนทั้งชุมชน จะได้ทราบว่าอะไรจะพัฒนาในด้านใดอีกบ้าง

(8) จัดทำแผนชุมชน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน การบริการหรือองค์กร ดำเนินการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ชุมชนมาจัดทำแผนการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ อาจจะมีทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว

(9) วิเคราะห์ศักยภาพของหุ้นส่วน เนื่องจากการจัดสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เน้นอาศัยการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ควรมีการวิเคราะห์เพื่อนำจุดเด่นของแต่ละหุ้นส่วนมาใช้ เช่น วิเคราะห์ว่าหุ้นส่วนใดจะช่วยสนับสนุนทรัพยากรในด้านใด เช่น ด้านเงินทุน ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ เพื่อจะได้ระดมมาใช้ในการดำเนินงาน

(10) ดำเนินการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยนำหลักการในการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่กล่าวไว้ข้างต้นมาใช้ดังนี้

ก. ด้านผู้จัดกิจกรรม ใช้หลักความร่วมมือแบบหุ้นส่วน คือ ร่วมลงทุน ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลจากการดำเนินงาน นอกจากนั้นควรใช้หลักการเรียนรู้ทั้ง 3 ระดับ คือ การจัดตั้งองค์กร (ควรรวมตัวกันในรูปกรรมการ) ในเรื่องของการศึกษาหารือ และการทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อนำมาพัฒนางานที่จะทำต่อไป

ข. ด้านประชาชนผู้รับบริการ ควรใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน นั่นคือส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนและสิ่งที่ควรปรับปรุงร่วมจัดกิจกรรม และร่วมรับผลจากกิจกรรม

ค. ด้านการจัดกิจกรรม ยึดหลักความหลากหลาย ยืดหยุ่นสัมพันธ์กับวิถีชีวิต เปิดกว้างเพื่อความเสมอภาค เข้าถึงได้ง่ายและมีความต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมที่จัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรมีหลากหลายประเภทให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยเลือกได้ตามต้องการและความสนใจอย่างมีทั้งด้านภาษา ด้านอาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะฝีมือ นิทรรศการต่าง ๆ (เช่น สัปดาห์การศึกษาผู้ใหญ่) และยืดหยุ่นปรับไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดกิจกรรมควรให้สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตไม่แยกจากการดำเนินชีวิต เช่น เมื่อต้องการจะเรียนรู้เมื่อใดก็สามารถเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องผ่านกฎเกณฑ์หรือขั้นตอนที่ยุ่งยาก ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน

ที่จะเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทในชุมชน แหล่งการเรียนรู้ทุกแหล่งควรเข้าถึงได้ง่าย ไม่มีกฏระเบียบที่จะสกัดกั้นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ อาจทำได้หลายวิธี ประชาชนร่วมกิจกรรมมีการเรียนรู้จนเป็นนิสัยในที่สุดก็จะเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่สำเร็จการศึกษาไม่นาน ๆ และผู้ที่มีภาระด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่มีเวลาอาจจะทำโดยการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ การจัดนิทรรศการแสดงผลของการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ในชุมชน ผู้รับชอบอาจจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันเพื่อการเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ การแข่งขัน การให้รางวัล การแสดงตัวอย่าง ประเภทของกิจกรรมที่ควรจัด เมืองแห่งการเรียนรู้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลายประเภท ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของเมือง/ชุมชนนั้น ๆ และที่คิดว่าควรจะพัฒนาขึ้นหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ของไทยกิจกรรมสามารถจัดได้ครอบคลุมในเรื่องของการศึกษาที่ฐาน ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การศึกษาที่เทียบเท่าระดับชั้นต่าง ๆ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบ การศึกษาด้านอาชีพฝีมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ วิชาชีพต่าง ๆ ทักษะการตลาด การทำ SME การแปรรูป บรรจุกัมมันต์ และการเกษตร ฯลฯ การให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ภาษาต่าง ๆ การใช้คอมพิวเตอร์ การเมืองการปกครอง กีฬา ศาสนา สุขภาพอนามัย และอาหาร ฯลฯ ซึ่งลักษณะการจัดกิจกรรมอาจจัดในลักษณะต่อไปนี้ ได้แก่ กลุ่มการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ ร้านเพื่อการเรียนรู้ สัปดาห์ของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สัปดาห์แห่งการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สัปดาห์ตลาดแรงงาน ตลาดนัดการเรียนรู้ บัณฑิตการเรียนรู้ โครงการผู้ปกครองร่วมเรียนรู้และโครงการวิทยาลัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฯลฯ

ง. การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน หลักการข้อหนึ่งของการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้คือการ เตรีวตรงทบทวนผลการดำเนินงาน เพราะฉะนั้นเมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งควรมีการ ติดตามประเมินเพื่อเรียนรู้ผลการดำเนินงานแล้วนำมาใช้ปรับปรุงงานต่อไป นอกจากนี้ยังอาจศึกษาดำเนินงานจากชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ได้เช่นกัน

จ. ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และให้เห็นผลของการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ประชาชน มีความสนใจและมีส่วนร่วมมากขึ้น การประชาสัมพันธ์อาจทำโดยการจัดประชุมสัมมนา การใช้สื่อต่าง ๆ รวมทั้งสื่อพื้นบ้าน

ฉ. สร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ ควรมีการประสานเชื่อมโยงชุมชนแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยอาจจัดตั้งกลุ่มประสานงานเครือข่ายเพื่อให้แต่ละชุมชน ได้ส่งเสริมสนับสนุนกันในการดำเนินงาน อีกทั้งยังได้เรียนรู้และนำผลของเครือข่ายมาปรับปรุงชุมชนของตนให้พัฒนายิ่งขึ้น

ข. หามาตรการในการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ ถึงแม้ว่าหลักการของชุมชนแห่งการเรียนรู้นั้นจะพยายามใช้ทรัพยากรของหุ้นส่วนในชุมชนแต่ก็นับว่ายังไม่เพียงพอเพราะต้องมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นยังต้องมีการระดมทุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานองค์กรสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน

ข. แนวทางในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มีลักษณะและกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประชาชนที่มีความรับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ตนเองในฐานะที่เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ร่วมมือกับเมืองแห่งการเรียนรู้อื่น ๆ เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จัดทำแนวทางการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จแก่จังหวัด/รัฐ ยอมรับและให้คุณค่าในผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของบุคคล เปิดโอกาสการเรียนรู้แก่ทุกคนเสนอ/เปิดช่องทางเพื่อการเรียนรู้แก่ทุกคนและลดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ กระตุ้นให้มีการยอมรับประสบการณ์การเรียนรู้เดิมของผู้เรียน สนับสนุนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มคนที่ถูกจำกัดโอกาสการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน นำกลุ่มผู้จัดการศึกษา/การฝึกอบรมให้มาร่วมมือกัน ส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและใช้เมืองให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้บริษัทธุรกิจในชุมชนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กระตุ้นให้กลุ่มคน สมาคมต่าง ๆ ให้ใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะของตนเพื่อการเรียนรู้ของผู้สนใจนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สนับสนุนให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และให้ประชาชนทุกคนสามารถใช้ได้ สนองข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสต่าง ๆ ในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอโดยผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ จัดให้มีหรือส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่ วัยรุ่น บัณฑิต โรงเรียน

จากการสัมมนา เรื่อง การพัฒนาชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทย (2547) ที่ได้สรุปและอภิปราย การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ จากการไปศึกษาดูงานที่สหราชอาณาจักร มีรายละเอียดดังนี้

เมืองลิเวอร์พูล สหราชอาณาจักร ได้ดำเนินการสร้างสังคมหรือเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยในช่วง 5 ปีแรก มีประธานกรรมการบริหารของสภาเมืองลิเวอร์พูล และมีคณะกรรมการในกิจการดำเนินงาน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ ผู้แทนโรงเรียน ผู้จัดการองค์กร หน่วยงาน บริษัท จัดตั้งเป็นหน่วยงานอิสระในการดำเนินงาน โดยมีวิธีในการดำเนินงานและยุทธศาสตร์ คือ ส่งเสริมและดำเนินการด้านการตลาดให้ลิเวอร์พูลเป็นศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศในเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาแนวคิดในการปรับปรุงผลผลิต โดยการดำเนินงานให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่ประชาชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยการวางแผน การพัฒนาบุคลากร การวิจัย ผลจากการดำเนินงานพบว่า ประชาชนได้รับความรู้ และพัฒนาความสามารถ

ในการเพิ่มผลผลิต รวมทั้งมีการจัดการเรื่องการตลาด และดำเนินการ โครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนด้านต่าง ๆ

เมืองเซาท์แฮมตัน ประเทศสหราชอาณาจักร ดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีปณิธานว่าจะส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นสำหรับทุกคน มีการกำหนดเป้าหมายคือ ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเสริมสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและศักยภาพของคน มีกรอบการดำเนินงานคือ สนับสนุนการดำเนินการร่วมกันเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการและโอกาสสำหรับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนในด้านยุทธศาสตร์ในการดำเนินการของคณะกรรมการดำเนินงานคือ เข้าใจความต้องการด้านกการเรียนรู้ ประเมินการจัดบริการตามความต้องการการเรียนรู้ พัฒนาโครงการเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการดำเนินงานได้ดำเนินการจัดตั้งสหพันธ์การเรียนรู้จำนวน 5 แห่ง โครงการคอมพิวเตอร์สำหรับทุกคน โครงการริเริ่มเพื่อการเรียนรู้ องค์กรการเรียนรู้ บัณฑิตการเรียนรู้ จัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ในห้องสมุดต่าง ๆ โดยประชาชนในชุมชนให้ความสนใจและมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี

เมืองเอดินบะระ ประเทศสหราชอาณาจักร ได้ดำเนินการจัดตั้งคณะทำงานโดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนายุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างวัฒนธรรมในการเรียนรู้ พัฒนาความร่วมมือจากทุกส่วนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาความยากจนและความด้อยโอกาส ช่วยให้ประชาชนมีการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน พัฒนาเครือข่ายเพื่อปรับปรุงคุณภาพข้อมูล ทั้งประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน มีปัญหาอุปสรรคในด้านงบประมาณในการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน มีการจัดงานเป็นรายเดือน จัดพิมพ์จดหมายข่าวรายไตรมาส มีการดำเนินการโครงการ "ซื้อสินค้าและเรียนรู้" โดยให้ผู้ประกอบการมาออกบู๊ทและให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ซื้อ เพื่อจัดการเรียนรู้

จากแนวทางในการในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน และแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ประชาสัมพันธ์ รมรงค์ เผยแพร่ อุดมการณ์ ความคิดเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้แก่ประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน
- 2) เปิดเวทีเสวนาเพื่อแสวงหาความร่วมมือ
- 3) สร้างเครือข่ายการดำเนินงาน
- 4) กำหนดประเด็นปัญหาหารือ จัดทำแผนชุมชน

- 5) กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้
- 6) กำหนดขอบข่ายกิจกรรม
- 7) กำหนดบุคคล องค์กรที่เป็นหลัก และเป็นผู้ประสานการดำเนินงาน
- 8) พัฒนาบุคคลและองค์กรผู้ทำหน้าที่ดำเนินงาน
- 9) ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วม มีความหลากหลายและมีความต่อเนื่อง
- 10) ติดตามประเมินผลการดำเนินงานและวิจัยพัฒนา

แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

- 1) กิจกรรมเพื่อเป้าหมายการพัฒนาบุคคลแห่งการเรียนรู้
  - (1) การสอนอ่านเขียนภาษาไทย
  - (2) การส่งเสริมการอ่าน
  - (3) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อคนคิดเป็น พูดเป็น ฟังเป็น
  - (4) ถ่ายทักษะชีวิตพิชิตความจน
  - (5) การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน
  - (6) เวทีการเรียนรู้หรือกลุ่มการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง
  - (7) กิจกรรมพัฒนาความสามารถในการแสวงหาความรู้และทักษะการเรียนรู้

สำหรับประชาชน

- (8) คอมพิวเตอร์สำหรับประชาชน
- (9) กิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ประชาชน
- (10) ยกย่องส่งเสริมประกาศเกียรติคุณ “บุคคลแห่งการเรียนรู้”
- 2) กิจกรรมเพื่อเป้าหมายการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
  - (1) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - (2) ห้องสมุดชุมชน ห้องสมุดโรงงาน ห้องสมุดในบ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่
  - (3) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
  - (4) แหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นบ้าน
  - (5) ศูนย์เรียนรู้เทคโนโลยีพื้นบ้าน
  - (6) อินเทอร์เน็ตชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
  - (7) การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้
  - (8) ทำเนียบแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น
  - (9) ศูนย์เรียนรู้อาชีพท้องถิ่น
  - (10) ยกย่องประกาศเกียรติคุณแหล่งเรียนรู้ดีเด่น

- 3) กิจกรรมเพื่อเป้าหมายการพัฒนาองค์ความรู้
  - (1) หลักสูตรท้องถิ่น
  - (2) สุดยอดธุรกิจชุมชน
  - (3) บ้านที่ชุมชน ดำเนินงานที่บ้าน บทเรียนความสำเร็จ
  - (4) ปรัชญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน
  - (5) ขบวนการแก้จน
  - (6) องค์ความรู้คู่มือเมือง
  - (7) ธนาคารความรู้ประจำเมือง
  - (8) เรื่องที่คนไทยต้องรู้
  - (9) เรื่องยากเรียนรู้ง่ายสไตล์ กศน.
  - (10) องค์ความรู้คู่วิถีชุมชน
- 4) กิจกรรมเพื่อเป้าหมายการพัฒนา การจัดการความรู้
  - (1) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อเอารอกแบบการจัดการเรียนรู้
  - (2) ทำเนียบผู้รู้ประจำเมือง
  - (3) การศึกษา on-line และ e-learning
  - (4) คู่มือการเรียนรู้
  - (5) ตลาดนัดกลุ่มสนใจ ตลาดนัดการเรียนรู้
  - (6) สัปดาห์การเรียนรู้ เทศกาลเรียนรู้
  - (7) วิทยุชุมชน
  - (8) สื่อมวลชนเพื่อการเรียนรู้
    - (1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่ม และชุมชน

2.1.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

- 1) ชุมชนมีกระบวนการกลุ่ม มีประเด็นปัญหาพร้อมและมีกระบวนการแก้ปัญหา
ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) มีการจัดการให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง โดยอยู่บนพื้นฐาน
ของการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในสังคม
- 3) บุคคล กลุ่มคน ชุมชน มีโอกาสเข้าถึงความรู้ มีการเรียนรู้ เกิดความคิดใหม่
ความรู้ใหม่ ทางเลือกใหม่ พลังใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม
- 4) มีการพัฒนาชุมชน สังคม ด้วยองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง
ที่ดีขึ้น เกิดการพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้

2.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของตำบลโลกจี่หนอน

2.2.1 การศึกษาบริบทชุมชน

บริบทชุมชน ตำบลโลกจี่หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี (สำนักงานเกษตรอำเภอพานทอง, 2545, หน้า 15-24)

1) ข้อมูลกายภาพ

(1) ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลโลกจี่หนอน เป็นตำบลหนึ่งในเขตอำเภอพานทองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอ มีขนาดพื้นที่ประมาณ 8,250 ไร่ หรือประมาณ 13.2 ตารางกิโลเมตร รูปร่างตำบลจะแคบยาว ในแนวเหนือ-ใต้ มีระยะทางระหว่างเขตตำบลพานทอง ตามเส้นทางพานทอง-หัวไผ่ ประมาณ 5 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ของอำเภอพานทอง และอำเภออื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองต๋นของตำบลบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลน้ำประคู้ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลเกาะลอย อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

(2) สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ไหลผ่านในเขตพื้นที่หลายสาย จึงมีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรมคลองสำคัญ ๆ ที่ไหลผ่านในเขตตำบลได้แก่ คลองหนองโลกเพลาะ หนองต๋นง ซึ่งไหลเลียบบเขตตำบลทางทิศเหนือไปจดคลองกระพังบอน-หนองต๋นง ทางทิศตะวันตก นอกจากนี้ยังมีคลองสายสำคัญ ๆ เช่น คลองตะพังบอน-เนินกรม คลองเนินทราย-กระพังบอน คลองกระพังบอนและคลองโลกจี่หนอน

(3) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิและความชื้น สภาพอุณหภูมิและความชื้นจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลแต่ละฤดูกาล ดังนี้

ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

ฤดูฝน จะเริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม

ฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ถึง มกราคม

ฤดูร้อนอากาศร้อนเป็นระยะเวลาาน ฤดูฝนในช่วงต้นฤดู คือ พฤษภาคม มิถุนายน บางปีฝนตกมากบางปีฝนตกน้อยไม่เพียงพอต่อการเริ่มต้นเพาะปลูกและในช่วงเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม จะเป็นระยะฝนทิ้งช่วง และแล้งมาก อากาศจะร้อนจัดในเวลากลางวัน ฤดูหนาว จะหนาวมากเป็นช่วง ๆ ระยะเวลาไม่กี่วัน

(4) การแบ่งเขตการปกครอง

ตำบลโคกขี้หนอน แบ่งเขตการปกครองเป็น 5 หมู่บ้าน โดยแบ่งเขต หมู่บ้านตามแนวขวาง ยึดแนวลำคลองพานทอง ทุกหมู่บ้านติดกับลำคลองพานทอง ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านหัวไผ่ ผู้ใหญ่บ้าน นายทินกร ขมเล็ก
- หมู่ที่ 2 บ้านหนองกระทุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน นายวิรัตน์ วิเศษเชียรกุล
- หมู่ที่ 3 บ้านโคกขี้หนอน กำนัน อรรวรรณ กิจศิริคุณสวัสดิ์
- หมู่ที่ 4 บ้านโคกขี้หนอน ผู้ใหญ่บ้าน นายสมพิศ จดแดง
- หมู่ที่ 5 บ้านเนินไผ่ ผู้ใหญ่บ้าน นางจันทร์นา สุขถาวร

(5) เส้นทางคมนาคม

ในเขตตำบลโคกขี้หนอน มีถนนลาดยาง ตัดผ่านตำบล คือ ถนน สายพานทอง-หัวไผ่ ไปบรรจบกับถนนสุขุมระชู (พนสนิม-ละเชิงเทรา) ผ่านหมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5 และมีถนนแยกเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลาดยางเส้นดังนี้

ถนนแยกเข้าบ้านเนินคู	หมู่ที่ 1 ระยะทาง	1,500 เมตร
ถนนแยกเข้าบ้านกระทุ่ม	หมู่ที่ 1 ระยะทาง	1,500 เมตร
ถนนแยกเข้าบ้านหนองกระทุ่ม	หมู่ที่ 2 ระยะทาง	400 เมตร
ถนนแยกเข้าเนินทราย	หมู่ที่ 3 ระยะทาง	850 เมตร
ถนนแยกเข้าบ้านเนินไผ่	หมู่ที่ 4 ระยะทาง	2,500 เมตร

(6) ข้อมูลสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

สิ่งก่อสร้างในตำบลโคกขี้หนอน มีดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขี้หนอน	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 4
ศูนย์ข้อมูลประจำตำบล	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 4
สำนักงานกำนัน	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 3
ศูนย์เกษตร	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 3
ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกขี้หนอน	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 1 วัดหัวไผ่
ศูนย์สาธิตการตลาด	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 1 วัดหัวไผ่
โทรศัพท์สาธารณะ	ที่ตั้ง	หมู่ที่ 3 วัดโคกขี้หนอน

สถานีอนามัย

ที่ตั้ง หมู่ที่ 1

(7) ข้อมูลด้านสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า ประชากรมีไฟฟ้าใช้ 90% ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล ส่วนที่เหลือจะเป็นบ้านที่อยู่ห่างไกลแหล่งชุมชน เส้นทางคมนาคม

ประปา มีประปาหมู่บ้านตั้งที่บริเวณวัดหัวไผ่ 1 แห่ง

ตลาด ใช้บริการที่ตลาดพานทอง ในเขตตำบลมีตลาดนัดวันอาทิตย์ ที่หมู่ 1 วัดหัวไผ่ ในช่วงเวลา 06.00-12.00 น.

2) ข้อมูลด้านสังคม

(1) ประวัติความเป็นมาของสมาชิกในชุมชน/รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

ตำบลโคกจี่หนอนมีความเป็นมาอย่างไรนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันแน่นอน มีแต่เรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาจากผู้เฒ่าผู้แก่สืบต่อกันมาว่า ต.ชัยหนึ่งได้มีการแข่งขันซื้อเมื่ออั้งยี่ที่แปดริ้วได้ถูก ราชการและประชาชนร่วมกันปราบปราม จนในที่สุดพวกอั้งยี่พวกนี้ต้องอพยพร่นลงมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงหมู่บ้านโคกจี่หนอน ณ บริเวณหมู่บ้านแห่งนี้มีหนองน้ำอยู่ 2 แห่ง ในระหว่างหนองน้ำทั้ง 2 แห่งนี้มีเนินดินสูงประมาณ 6 เมตรเศษ อยู่แห่งหนึ่ง (แต่ในปัจจุบันนี้เนินดินได้ถูกภาวะธรรมชาติพังทลายลงมามากแล้ว) ณ ที่แห่งนี้เอง พวกอั้งยี่อพยพลงมา จึงถือเอาหมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัย ครั้งต่อมาทราบถึงหัวหน้าหมู่บ้านเข้า จึงรวบรวมกำลังกับทางราชการขับไล่พวกอั้งยี่ออกไปได้เป็นผลสำเร็จ ดังนั้นหมู่บ้านโคกจี่หนอนจึงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเรื่อยมา จากการสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ ได้ความอีกว่า ณ เนินดินแห่งนี้ยังมีต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่ชาวบ้านเรียกต้นไม้ชนิดนี้ว่า “ต้นจี่หนอน” อีกอย่างหนึ่งคือข้าง ๆ เนินดินแห่งนี้มีทางเกวียนและลำธารไหลผ่าน จึงเป็นทางผ่านของพวกตัดไม้ และได้อาศัยบริเวณเนินดินนี้เป็นที่พักไม่ว่าจะเดินทางไปหรือกลับบ้านพัก จึงเรียกกันติดปากเรื่อยมาโดยเอาเนินดิน และต้นจี่หนอนมาเรียก รวมกันว่า “โคกจี่หนอน” และเป็นที่รู้จักมาจนถึงปัจจุบันนี้

การอยู่อาศัย การตั้งถิ่นฐานของประชากรเป็นแบบกลุ่มเป็นหมู่บ้าน ประมาณ 70% อีก 30% เป็นแบบกระจายทั่วไปตามพื้นที่ทำการเกษตร

การบริโภคอาหาร นิยมบริโภคอาหารที่สุกแล้ว แต่ไม่ค่อยคำนึงถึงคุณค่าโภชนาการ

น้ำกิน-น้ำใช้ อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และจะเก็บไว้ใช้ในฤดูแล้ง ส่วนน้ำใช้เกษตรกร จะขุดสระไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตร

ความสัมพันธ์ นับถือกันแบบเครือญาติช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นับถือญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโส

(2) ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม อิทธิพลทางความคิด

ขนบธรรมเนียม ขนบธรรมเนียมของตำบลแต่โบราณนั้นมาจากความเชื่อต่าง ๆ เช่นเด็ก ผู้ชายตั้งแต่แรกคลอด จะต้องไว้จุก โก๊ะ หรือเกละ (เด็กผู้ชายไว้จุก เด็กผู้หญิงไว้โก๊ะ หรือเกละ) เพราะถือว่าจะเลี้ยงง่าย

ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ตำบลบุญสารท ออกพรรษา ลอยกระทง รำผีโรง ไหว้ผีเรือน

(3) ศาสนา สิ่งยึดเหนี่ยว และข้อห้ามต่าง ๆ

ศาสนา ประชาชนตำบลโคกจี่หนอนนับถือศาสนาพุทธ 70 % คริสต์ 30 %

(4) การศึกษา

การศึกษา ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาจากบังคับชั้น ป.4 ป.6 และ ป.7 และปัจจุบันมีหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนเปิดสอนชาวบ้านในบังคับชั้นมัธยม เกษตรกรในปัจจุบันนิยมส่งบุตรหลานให้เล่าเรียนในระดับสูงขึ้นไปเพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพต่อไป

3) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ประวัติการประกอบอาชีพของชุมชน

ในตำบลโคกจี่หนอนสมัยดั้งเดิม อาชีพของประชากรในตำบลโคกจี่หนอนคือการทำนาเป็นส่วนมาก ผลผลิตในการทำงานไม่ดีเท่าที่ควร เกษตรกรในตำบลจึงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำอาชีพทางการเกษตรต่อไป จึงรวมกันหันมาทำบ่อปลา บ่อกึ่งกันเป็นส่วนใหญ่ และลูกหลานเกษตรกรก็ไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรมกันเป็นส่วนมาก

ลักษณะของการผลิต เทคนิค ระบบ

ตำบลโคกจี่หนอนทำอาชีพเกษตร คือการเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ เช่น การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไก่ มีการส่งเสริมเทคนิควิธีการเลี้ยงในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น และทำให้เกษตรกรมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ปัจจัยเงื่อนไขในการผลิตและผลตอบแทนที่ได้

เกษตรกรในตำบลสามารถหาแหล่งปัจจัยในการผลิตต่าง ๆ ได้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารออมสิน กู้จากคนที่มีความรู้ในหมู่บ้าน เพื่อมาลงทุนในการประกอบอาชีพและทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีผลตอบแทนที่ดีขึ้น

(1) กลยุทธ์ทางเลือก

ให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรู้และเทคโนโลยีใหม่ในการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

(2) ขนาดการถือครองที่ดิน

ในเขตตำบลโคกจี้หนอนมีพื้นที่ถือครองทั้งหมด 8,250 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองการเกษตร 7,583 ไร่ มีครอบครัวเกษตรกร 451 ครอบครัว เฉลี่ยการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรครอบครัวละประมาณ 168 ไร่

(3) จำนวนแรงงาน

ในตำบลโคกจี้หนอนเกษตรกรส่วนใหญ่ในภาคเกษตรใช้แรงงานในครอบครัวทั้งหมด แรงงานที่มีอายุระหว่าง 15-30 ปี จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอพานทองหรือจังหวัดใกล้เคียง แรงงานภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นคนสูงอายุ

การจ้างแรงงานไม่ค่อยมี เพราะแรงงานหายาก ส่วนใหญ่จะเอาแรงงานกันในหมู่บ้านในลักษณะช่วยกัน เช่น การจับปลา

(4) รายได้ของครัวเรือน

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร คือการทำการประมงเป็นหลัก มีจำนวนถึง 381 ครอบครัว คิดเป็นรายได้เฉลี่ย ดังนี้

เลี้ยงปลากระพง	มีรายได้เฉลี่ย 25,000 บาท/ไร่/ปี
เลี้ยงปลานิล	มีรายได้เฉลี่ย 10,000 บาท/ไร่/ปี
เลี้ยงปลาชุก	มีรายได้เฉลี่ย 12,000 บาท/ไร่/ปี
เลี้ยงปลาหับทิม	มีรายได้เฉลี่ย 12,000 บาท/ไร่/ปี
เลี้ยงปลาเสล็ด	มีรายได้เฉลี่ย 15,000 บาท/ไร่/ปี
เลี้ยงกุ้งก้ามกราม	มีรายได้เฉลี่ย 15,000 บาท/ไร่/ปี
เลี้ยงกุ้งกุลาดำ	มีรายได้เฉลี่ย 40,000 บาท/ไร่/ปี
ไถ่เนื้อ	มีรายได้เฉลี่ย 27,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
เบ็ดเนื้อ	มีรายได้เฉลี่ย 45,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

(5) การรวมกลุ่มเกษตรกรและเงินทุนของกลุ่ม

- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวไผ่
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกจี้หนอน
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินไผ่
- กลุ่มแม่บ้านโคกสุวรรณพัฒนา

(6) แหล่งเงินเชื่อเพื่อการผลิต

- แหล่งเงินทุนทางการเกษตร
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

- สหกรณ์พานทอง
 ธนาคารกรุงเทพ
 ธนาคารออมสิน
 องค์การบริหารส่วนตำบล
 กองทุนหมู่บ้าน
 จากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน
- (7) ข้อมูลการตลาด (วิธีการตลาด แหล่งรับซื้อผลผลิต)
 ตลาดภายในอำเภอ
 ตลาดภายในจังหวัด
 ตลาดต่างจังหวัด
- (8) ภาวะหนี้สิน
 เกษตรกรของตำบลโคกขี้หนอนมีหนี้สินประมาณ 80 %
- (9) กองทุนหมู่บ้านและผลการดำเนินงาน
 ในตำบลโคกขี้หนอนมีการดำเนินงานจัดทำกองทุนหมู่บ้านทุกหมู่
- 4) ข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตร
 (1) จำนวนประชากร ครัวเรือน และครัวเรือนเกษตรกร ของแต่ละหมู่

ตาราง 1 จำนวนประชากร ครัวเรือนและครัวเรือนเกษตรกรตำบลโคกขี้หนอน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน	ครัวเรือน	% ครัวเรือน	ประชากรทั้งหมด (คน)		
		ทั้งหมด	เกษตรกร		เกษตรกร	ชาย	หญิง
1	หัวไผ่	270	251	93	558	618	1,176
2	หนองกระทุ่ม	123	109	89	271	272	543
3	โคกขี้หนอน	175	127	73	377	396	773
4	โคกขี้หนอน	71	50	70	175	204	379
5	เนินไผ่	90	84	93	177	174	351
รวม		729	621	85	1,558	1,664	3,222

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอพานทอง, 2545, หน้า 19)

(2) พื้นที่หรือสภาพการถือครอง

ในเขตตำบลโลกย์หนองมีพื้นที่ถือครองทั้งหมด 8,250 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองการเกษตร 7,583 ไร่ มีครอบครัวเกษตรกร 451 ครอบครัว เฉลี่ยการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรครอบครัวละประมาณ 168 ไร่

ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร

ก. เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด จำนวน 205 ครอบครัว

ข. เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเองและเช่าเพิ่ม จำนวน 61 ครอบครัว

ค. เกษตรกรเช่าที่ดินทำกินทั้งหมด จำนวน 182 ครอบครัว

ในเขต หมู่ 1,2 ส่วนใหญ่เกษตรกรจะเช่าที่ดินของวัดหัวไผ่ เพื่อประกอบอาชีพทางการเกษตร

(3) พื้นที่ป่า

ไม่มีป่าไม้

(4) แหล่งน้ำและปริมาณน้ำฝน

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ในเขตตำบลโลกย์หนองมีคลองชลประทาน แม่น้ำบางปะกงฝั่งซ้าย โดยมีคลองชลประทานผ่าน เริ่มตั้งแต่เขตตำบลบ้านโพธิ์และไปสิ้นสุดที่ตำบลเกาะลอยยาวประมาณ 8 กิโลเมตร และมีคลองซอยแยกเข้าหมู่บ้านแต่ละหมู่ คือ

หมู่ที่ 1 มีคลองซอยยาวประมาณ 2,000 เมตร

หมู่ที่ 2 มีคลองซอยยาวประมาณ 2,300 เมตร

หมู่ที่ 3 มีคลองซอยยาวประมาณ 1,240 เมตร

หมู่ที่ 4 มีเส้นทางคลองชลประทานตัดผ่าน

หมู่ที่ 5 มีคลองซอยยาวประมาณ 2,500 เมตร

นอกจากนี้ยังมีคลองเรียบถนนสายพานทอง-หัวไผ่

สภาพน้ำใต้ดินในเขตตำบลโลกย์หนองมีสภาพน้ำใต้ดินปริมาณน้อย คือ ประมาณ 1-30 ลบ.เมตรต่อชั่วโมง เฉลี่ยโดยทั่วไปน้ำมีคุณภาพดี แต่มีบางที่มีคุณภาพปานกลาง น้ำกร่อยและมีตะกอนของสนิมเจือปนอยู่บ้าง ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ในช่วงต้นฤดูฝนคือ พฤษภาคม-มิถุนายน บางปีมีฝนตกมาก สามารถเริ่มเพาะปลูกได้ แต่บางปีจะมีฝนตกประปรายเท่านั้น จนไม่สามารถเริ่มเพาะปลูกได้ และในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม จะเป็นระยะฝนทิ้งช่วงทุกปี และฝนจะเริ่มตกหนักในเดือน กันยายน-ตุลาคม ปริมาณการตกของฝนเฉลี่ย 60 วันต่อปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,183 มิลลิเมตรต่อปี

(5) ภัยธรรมชาติ

ภัยธรรมชาติในสภาพปัจจุบันมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นเพิ่มมากขึ้นเกือบทุกปี ทั้งฝนแล้งและน้ำท่วม บางปีเกิดขึ้นน้อยแต่มีผลกระทบมาก แต่ไม่ถึงกับเสียหาย บางปีเสียหาย โดยสิ้นเชิง ซึ่งโอกาสที่จะเกิดภัยธรรมชาติขึ้นแต่ละปีมีดังนี้

ก. สภาวะฝนแล้ง มักจะเกิดขึ้นในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เนื่องจากเป็นระยะฝนทิ้งช่วง น้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกทำให้พืชผลที่เริ่มจะปลูกเกิดการเสียหาย

ข. น้ำท่วม มักจะเกิดในช่วงเดือน กันยายน-ตุลาคม เนื่องจากเป็นช่วงที่เกิดพายุดีเปรสชันของทุก ๆ ปี ถ้าปีไหนคลองพานทองระบายลงสู่มแม่น้ำบางปะกงไม่ทัน หรือน้ำทะเลหนุน ก็จะเกิดน้ำท่วม พื้นที่การเกษตรเสียหายได้

ค. ภัยธรรมชาติจากโรคและแมลงศัตรูพืชซึ่งพบให้ยูจะเกิดกับพืช และไม้ผลพวกมะม่วง มะพร้าว เช่น ค้างเาะยอดมะพร้าว เพลี้ยจักจั่นมะม่วง

5) การศึกษาปัญหาการพัฒนาอาชีพในชุมชน

จากการสำรวจโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ ประชาชนในชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขี้หนอน ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ผู้วิจัย และหน่วยงานเครือข่าย เกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาอาชีพในชุมชน และเพื่อคัดเลือกแกนนำของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนการดำเนินงานสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการพัฒนาอาชีพ โดยดำเนินการระหว่างวันที่ 15-30 พฤษภาคม 2549 จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ของชุมชน มีลำดับความสำคัญ ของปัญหาชุมชน ดังนี้

- (1) ต้นทุนการผลิตสูง
- (2) ราคาผลผลิตตกต่ำ
- (3) ขาดพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพ
- (4) ขาดพ่อแม่พันธุ์สัตว์ที่ทางราชการส่งเสริม
- (5) ขาดน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค-บริโภค
- (6) แหล่งน้ำธรรมชาติตื้นเขิน
- (7) ไม่มีที่ดินสาธารณะขนาดใหญ่ที่จะทำเป็นสระน้ำในหมู่บ้าน
- (8) ดินเปรี้ยว
- (9) เกษตรกรยากจนเกิดภาวะหนี้สิน
- (10) การประกอบอาชีพอย่างเดียวทำให้รายได้ไม่เพียงพอ
- (11) ระดับการศึกษาของประชาชนต่ำ

ในด้านความต้องการของประชาชนในชุมชน มีความต้องการในการพัฒนาอาชีพของชุมชน ดังนี้

- (1) ต้องการขยายการค้าดำเนินงานของศูนย์สาธิตการตลาด เครือข่ายร้านค้าชุมชน
- (2) ส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพเสริม
- (3) จัดตั้งกลุ่มทางด้านอาชีพ ตามต้องการความสนใจ
- (4) ขุดลอกคลองแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่
- (5) ส่งเสริมให้มีการออมในรูปแบบสหกรณ์หรือกลุ่ม

2.3 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

อลิศรา ชูชาติ (2545, หน้า 28) กล่าวว่า เทคนิคการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) เป็นรูปแบบของการวิจัยเพื่อการพัฒนาโดยตรง เป็นงานวิจัยที่สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม โดยชาวบ้านสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนา โดยประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เลือกปัญหา วิเคราะห์ปัญหา วางแผนในการแก้ไขปัญหาและร่วมประเมินผล ซึ่งการวิจัยในลักษณะนี้เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการพัฒนาองค์กร หน่วยงาน ชุมชนและเชื่อว่าจะนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้นเป็นการวิจัยที่ประยุกต์หาทางแก้ไขปัญหาไปพร้อมกันด้วย

เจดศักดิ์ ชุมชุม (2546, หน้า 32) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) คือ กระบวนการของการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ในสถานการณ์อันเป็นปัญหาในชุมชน หรือในการทำงานที่มีผู้มีส่วนได้เสีย จากการวิจัยเข้าร่วมมือในฐานะผู้มีส่วนร่วม (Subjects) กับนักวิจัยที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วในการตัดสินใจประเด็นที่จะค้นคว้าในการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และการดำเนินการเพื่อจัดการพัฒนาหรือแก้ไขสถานการณ์อันเป็นปัญหานั้น

สมมุติฐานของการวิจัย คือ การยอมรับความสามารถของผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยว่า เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างสรรค์และเป็นผู้มีความสามารถในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง การดำเนินกิจกรรมของการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงประกอบไปด้วยการสนทนาอภิปรายและตัดสินใจในแนวทางประชาธิปไตย และการเน้นให้การเรียนรู้เกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) อธิบายได้โดยย่อ ดังนี้

ขั้นระบุปัญหาและความต้องการ

ขั้นนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มรับรู้ถึง สถานการณ์ที่เขาเกี่ยวข้องกับอยู่นั้นมีความไม่ปกติหรือขาดความสมดุลอยู่ที่ใด ปัญหาการขาดความสมดุลของสถานการณ์ภายนอกอาจจะเรียกว่าเป็นการขาดแคลน ทำให้เกิดความต้องการที่จะทำให้เกิดการทำให้ปกติ สมดุล พอเพียง และไม่เกิดความต้องการเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการทางกิจกรรมของสังคม

ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกคนจะมีส่วนร่วมในอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งกลุ่มนั้นจะมีบุคคลผู้ชำนาญและมีความสามารถกำหนด และชี้ทางไปในแก่น้อยๆ ให้ก้าวเข้าสู่ระดับเดียวกันได้

ขั้นกำหนดวิธีการวิจัย

การดำเนินการปรับแก้ไขความขาดสมดุล ความไม่ปกติหรือเพียงสนองความต้องการและความจำเป็นนั้น ผู้วิจัยจะเลือกวิธีการดำเนินการตามความเชื่อพื้นฐาน และโลกทัศน์ของตนเอง บางคนอาจจะเลือกให้วิธีการทาง Empiricism (วิธีการทางปริมาณ : Quantitative method) แต่บางคนก็จะใช้วิธีการทดลอง Phenomenology (วิธีการทางคุณภาพ : Qualitative method) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเลือกใช้ทั้งด้านการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยกระทำจากการกำหนดเป็นคำถามหรือสมมุติฐานที่ชัดเจนขึ้นแล้ว เพื่อพิสูจน์ว่าคำถามหรือสมมุติฐานนั้นเป็นความจริงหรือไม่เท่าไร การเก็บรวบรวมข้อมูล อาจจะทำได้ดีด้วยการส่งแบบสอบถามหรือแบบสำรวจ มีการประมวลผลและแจกแจง โดยค่าสถิติต่างๆ หรืออาจจะสำเร็จได้ด้วยการเข้าไปสังเกตแบบอย่างไม่ให้ผู้ถูกวิจัยรู้ตัว การเก็บข้อมูลก็อาจจะทำได้ด้วยการบันทึก เรียกว่าบันทึกภาคสนาม (Field note)

การวิเคราะห์และตีความหมาย

การวิเคราะห์ คือ การแบ่งเป็นรูปแบบและกลุ่มที่หลากหลายตามลักษณะและคุณลักษณะของปรากฏการณ์ของสรรพสิ่ง ส่วนการตีความหมายเป็นการกำหนดคำอธิบายหรือคำนิยามหรือคุณค่าของสรรพสิ่งหรือปรากฏการณ์ที่มีการเก็บรวบรวม หรือแบ่งจำแนกสัดส่วนออกมาแล้ว การตีความหมายตามแนวการวิจัยเชิงคุณภาพจะขึ้นมาอยู่กับตัวบุคคลและประสบการณ์ของเขามากกว่า

ขั้นการปฏิบัติ/สังเกต/การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติเป็นการทดลองหรือการกระทำผู้วิจัยจะสามารถสังเกตและรับรู้ผลการปฏิบัติได้ในทันที เพราะผู้กระทำจะกำหนดภาพเค้าโครงของกิจกรรมของผลของการใช้ความคิดไว้ก่อนเสมอ ข้อมูลหรือภาพจากการลงมือกระทำกิจกรรม

จะถูกบันทึกไว้ในสัญลักษณ์ของตัวหนังสือ คือ ภาคสนาม (field note) และภาพถ่ายเพื่อประโยชน์ในการสะท้อนความคิดของผู้วิจัยและผู้สนใจ

ขั้นการสรุปและข้อเสนอแนะ

การสรุปและข้อเสนอแนะเป็นขั้นตอนหนึ่งของการวิจัย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางสังคม (เคลื่อนไหว ถือกำเนิดและสิ้นสุดในสังคม) ซึ่งมีความหมายว่า การวิจัยเป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการจำนวนมาก และหลากหลายเข้ามามีส่วนร่วม การวิจัยแบบประเพณีนิยมเป็นการหาคำตอบเกี่ยวกับบริบทการวิจัยแก่เจ้าของงานวิจัย ซึ่งโดยมากเพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อเจ้าของการวิจัยเต็มที่ ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเสนอแนะคือการให้ความเห็นต่อกันในกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย มีลักษณะเป็นข้อเสนอแนะอย่างแท้จริงที่ทุกคนมีสิทธิที่จะนำเสนอต่อกันในบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร และมีความเทียบเท่า

ขั้นการนำเสนอต่อชุมชน

กิจกรรมการวิจัยบางประเภท โดยเฉพาะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชน ผลการวิจัยประเภทนี้ควรมีการนำเสนอผลต่อชุมชนเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์พิจารณา ร่วมกันในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย

ความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (New Participation)

ทวิศักดิ์ นพเกษตร กล่าวในสถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร (2547, หน้า 3) กล่าวว่า จากประสบการณ์มากมายที่ผ่านมา แนวความคิดใหม่ของการทำงานแบบมีส่วนร่วมสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประการ

- 1) ต้องมีความต่อเนื่อง ผสมผสานและนำไปพร้อมกันทั้งระบบ (Organic whole system)
- 2) เป็นการเปลี่ยนแปลงไปช้า ๆ อย่างธรรมชาติ (Organic dynamic)
- 3) เป็นกระบวนการการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางทักษะการปฏิบัติ (learnable skills)

4) ต้องการการยอมรับอย่างเปิดเผยจากทุกคนที่เกี่ยวข้อง (commit to openers)

5) ชุมชนต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีส่วนร่วมได้เสียและความต้องการที่เหมือนกัน

รวมตัวกันทำงาน

ความเชื่อพื้นฐาน หลักการเรียนรู้และองค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ความเชื่อพื้นฐาน

กรมสุขภาพจิต กล่าวในสถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร (2547, หน้า 35)

กล่าวว่า “กระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” มีความหมายนับตั้งแต่การใช้วิธีการสนทนา

เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็นระหว่างผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกัน ระบุปัญหาของตน ปัญหาของชุมชน สังคม วิเคราะห์สาเหตุและความเป็นมาของปัญหา ซึ่งใช้ วิธีการมองภาพความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นทั้งตนเอง ชุมชน สังคม ตลอดจนการหายุทธวิธี ในการร่วมกันแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาชุมชน สังคม

จากกลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมดังกล่าว นับเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้ผู้เรียน รู้จักตนเอง นับถือตนเอง เชื่อมั่นใจความสามารถของตน ขณะเดียวกันได้เรียนรู้ผู้อื่น เรียนรู้ การนับถือ เชื่อมั่น และชื่นชมผู้อื่นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเช่นเดียวกัน การเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน การให้เกียรติเชื่อมั่น ชื่นชมกันและกัน คือที่มาของพลังอย่างมหาศาลต่อการเปลี่ยนแปลง

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวเองของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอด ความรู้ กระบวนการสร้างความรู้ จึงจำเป็นต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่าง ผู้เรียนกับผู้สอน โดยอาศัยการแสดงออกทาง การพูด การเขียน การใช้จินตนาการ การวาดภาพ การแสดงละคร ฯลฯ อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ในที่สุด

ดังนั้นพอจะสรุปหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ

- 1) การเรียนการสอนที่เน้นการสร้างพลังให้แก่บุคคล

โดยการสนับสนุนให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าตนสามารถทำ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง ต่อบุคคล ต่อชุมชนและสังคม

- 2) การเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ของผู้เรียน

โดยให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์โดยใช้วิจารณญาณที่อาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตนเอง หลอมรวมเป็นความเข้าใจอันนำไปสู่ข้อสรุปภายใต้วิจารณญาณของตนเอง

- 3) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

โดยการเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนทุก ๆ กิจกรรมอย่างตั้งใจจริง นับตั้งแต่การเลือกประเด็นในการเรียนรู้ที่เป็นที่สนใจ และมีความสำคัญต่อผู้เรียน การวางแผน กิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินตนเองและการประเมินผล โครงการ

4) การเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่ทุกคนได้มีโอกาสเป็นผู้สอนและขณะเดียวกันทุกคนมีโอกาเป็นผู้เรียนเท่า ๆ กัน โดยมีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เพียงเป็นผู้ประสานงานเอื้ออำนวยความสะดวก ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ที่มีข้อมูลสอดคล้องรองรับความเป็นจริง ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่ม หมู่คณะ เกิดความเชื่อมั่นในพลังที่สามารถกระทำ แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ต้องการให้ได้ในที่สุด

5) การเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อเครือข่าย

ความรู้ที่เกิดขึ้นต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะคิด และทักษะซึ่งสอดคล้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังเมื่อได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการนำไปสู่การกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่มีการสนับสนุนจากเครือข่ายอื่น ๆ ในการกระตุ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการวางแผนร่วมกันสำหรับการปฏิบัติการเพื่อความเปลี่ยนแปลง

6) การเรียนรู้ที่มีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อ

ระหว่างการปฏิบัติการในการเรียนรู้สื่อสารโดยการพูดคุย การเขียน ซึ่งเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการแลกเปลี่ยนความรู้อันก่อให้เกิดการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเทคนิคที่สนุกสนานไม่สร้างควมเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียน

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดเรื่ององค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4 ประการ เป็นหลักในการจัดกิจกรรม ได้แก่

1) ประสบการณ์ (Experience)

ในการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้เป็นขั้นตอนที่ละเอียดอ่อนและสำคัญมาก ผู้ที่เป็นวิทยากรจะต้องมีกลวิธีในการช่วยให้ผู้เรียนนำเอาประสบการณ์เดิมออกมาให้ได้

2) การสะท้อนความคิดและถกเถียง (Reflect and discussion)

วิทยากร ต้องช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ทุกขั้นตอนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง

3) เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and conceptualization)

เป็นขั้นตอนการสร้างทำความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มแล้วช่วยครูเติมแต่งให้สมบูรณ์ หรือในทางกลับกัน ครูเป็นผู้นำทางและนักเรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์ เป็นความคิดรวบยอด

4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experiment/ Application)

เป็นขั้นตอนที่ต้องการให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของตัวเอง

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยในประเทศ

มารีสา โกเสยะโยธิน (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพด้วยวิธีเกษตรธรรมชาติ และการจัดการด้านธุรกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านบริเวณโครงการทับทิมสยาม 02 อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โดยศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพเกษตรธรรมชาติ ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพเกษตรธรรมชาติ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยมีข้อสังเกตในการเลือกชุมชนที่จะทำการพัฒนา ควรคัดเลือกชุมชนขนาดเล็ก และปัญหาที่วิจัยควรเป็นประเด็นปัญหาาร่วมกันของสมาชิกในชุมชน แนวทางในการแก้ไขปัญหาต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกขั้นตอน รวมทั้งความสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งนี้ความต่อเนื่องในการแก้ปัญหาโดยสมาชิกในชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2546, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการค้าดำเนินงานพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มพัฒนาอาชีพ (กพอ.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลที่ได้จากการนำรูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มพัฒนาอาชีพนั้น สามารถสรุปได้ 3 รูปแบบ ในแต่ละกรณี คือ กรณีที่ 1 เป็นกรณีที่เป็นจัดตั้งกลุ่ม กรณีที่ 2 เป็นกรณีที่รวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่มแล้ว แต่สมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพ ยังขาดความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรและการตลาด กรณีที่ 3 เป็นกรณีที่จัดตั้งกลุ่มและสมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพ มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการและการตลาด หรือกลุ่มอาชีพมีความมั่นคงแล้ว และในการประเมินผลการใช้รูปแบบเกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มพัฒนาอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่ประกอบด้วยกิจกรรมสร้างองค์ความรู้สร้างมวลประสบการณ์ เรื่อง การบริหารจัดการองค์กรการตลาด กิจกรรมวางแผนงานโครงการ การดำเนินงานตามแผนงานโครงการและการประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลุ่มพัฒนาอาชีพ ดำเนินงานด้วยความเข้มแข็งเห็นผลเป็นรูปธรรมได้แก่ ประชานกรรมการกลุ่ม มีความเป็นผู้นำ มีความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารงานกลุ่มและยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก

สมาชิกกลุ่มมีความเป็นผู้ตามที่ดี มีความสามัคคี ความขยันอดทน กลุ่มมีความสามารถในการจัดหา วัสดุดิบ จัดหากำลังคน บริหารจัดการการเงินและบัญชีรวมทั้งวางแผนการผลิต

สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร (2546 ข, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ คุณลักษณะของ ผู้ทรงภูมิปัญญาที่เป็นผู้นำท้องถิ่นมีองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน กระบวนการของกิจกรรมในการเรียนรู้ที่องค์กรชุมชนจัดขึ้น ใช้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม การเรียนรู้ของชุมชน สมาชิกองค์กรชุมชน เป็นเจ้าของและ มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม โดยมีอิสระในการตัดสินใจ เชื่อมันศรัทธาในแกนนำ องค์กร การสนับสนุนจากองค์กรตนเป็นที่ตั้ง และมุ่งพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งของ องค์กรชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกรายบุคคล

สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร (2546 ก, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ภาคประชาชนมีระบบการเรียนรู้ พัฒนาอาชีพที่ใช้ชีวิตเป็นตัวตั้ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของภาคประชาชน คือ ต้องการหลุดพ้น จากความยากจน มีการจัดการความรู้ของตนเองอย่างเป็นระบบ มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปร ที่สำคัญ และใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนประกอบด้วย ขั้นตอน การจัดทำระบบสารสนเทศชุมชน การสืบค้นแรงจูงใจของชุมชนไปสู่การพัฒนา รวมกลุ่มกิจกรรม อาชีพเดียวกัน จัดทำแผนแม่บทชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้และทำงานตามโครงการ ร่วมกันเรียนรู้ทำงานตามแผนงาน โครงการและแสดงผลงานต่อสาธารณชน

สมชาย จันทร์สูง (2547, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ทางสังคมกับ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาพื้นบ้าน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสมุนไพรไทยในชุมชน บนเกาะแห่งหนึ่งในภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และเงื่อนไขที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสมุนไพรไทย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัย เชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แนวลึก การสังเกต แบบมีส่วนร่วม ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมี 9 ขั้นตอน คือ การแลกเปลี่ยนแบบผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การคัดเลือกบุคคลให้เป็นผู้รับการถ่ายทอด ความรู้ การถ่ายทอดความรู้จากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก ฝึกปฏิบัติโดยอยู่ในความดูแลของภูมิปัญญา ให้ทำตามคำฟัง ให้ศึกษาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติม ปรับปรุงพัฒนาความรู้เดิมเป็นองค์ความรู้ใหม่ และเป็นภูมิปัญญาเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นต่อไป สำหรับเงื่อนไขที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้

มี 6 เจ็อนใจ คือ บริบทชุมชนและการคมนาคม การให้บริการสาธารณสุขในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการศึกษาในชุมชน ความเชื่อความศรัทธา และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

รอน เบอร์เน็ต (Ron Burnett, 2003, p.125) ได้ศึกษาวิจัยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ทำความรู้จักกับชุมชน ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ระดมความคิดและรับฟังความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อให้เห็นถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ และการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการดำเนินการ ได้ศึกษาบริบทของชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพสังคม เศรษฐกิจ ชุมชนวัฒนธรรม ศูนย์รวมความเคารพนับถือของคนในชุมชน กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน จากการศึกษาพบว่า สิ่งที่ดีที่สุดในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้คือ การทดสอบประสบการณ์ของคนในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อสร้างความคุ้นเคย และประสานความร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเข้าร่วมประชุมเพื่อระดมสมอง และสร้างรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการใช้วิธีการ และสื่อต่างๆ ในกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน

Strategic Plan : The American Distance Education Consortium (ADEC) (2003, pp. 14-15) ADEC ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการบริการแก่ประชาชนในชุมชน โดยดำเนินการในลักษณะของเครือข่าย และใช้เทคโนโลยีเพื่อการให้บริการความรู้อย่างทั่วถึง เป็นการจัดการเรียนรู้ทางไกลให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพชุมชน ประชาชน ว่ามีสภาพ ปัญหา และความต้องการในด้านใด กำหนดเนื้อหาที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสะดวกในการเรียนรู้ มีความยืดหยุ่นในการให้ความรู้ด้วยสื่อการศึกษาต่างๆ ที่หลากหลาย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับประชาชน บริการสารสนเทศองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ประชาชนได้เลือกเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ พัฒนาโครงสร้างเทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ทางไกล ช่วยเหลือปัญหาที่เกิดจากการเรียนรู้บริหารจัดการการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยใช้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน สนับสนุนงบประมาณที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ฝึกอบรมทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ผลจากการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ พบว่า มีปัจจัยหลักในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จคือการระดมความคิดร่วมกัน พัฒนาบุคคลให้มีความสามารถในการดำเนินงาน นโยบายในการจัดการศึกษา

มีความชัดเจนสามารถดำเนินการได้ การวิจัยและพัฒนาระบบเทคโนโลยี การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และการวิเคราะห์ผลผลิตที่ได้รับกับความคุ้มค่าในการลงทุน

มหาวิทยาลัยเคนเนซอร์ (Kennessaw University, 2005, p.12) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยสร้างแบบจำลองการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีวิธีการให้ความช่วยเหลือ จัดบริการความรู้แก่ชุมชน โดยการจัดโปรแกรมการศึกษาให้กับประชาชนในชุมชน ตามปัญหา และความต้องการเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนระหว่างนักศึกษาของมหาวิทยาลัย และหน่วยงาน องค์กร บุคคลต่างๆ ในชุมชน ที่ให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ประโยชน์ที่ได้รับคือ นักศึกษาได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ส่วนประชาชนได้รับประโยชน์จากนักศึกษาที่ให้ความรู้ เนื้อหาวิชาการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้บริการแก่ชุมชนอีกด้วย ซึ่งในการศึกษาวิจัยมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของชุมชน และการสำรวจ การประเมินผลการดำเนินงาน ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน คือ ระยะเวลาในการดำเนินการ จำนวนนักศึกษาความเป็นผู้ใหญในการปฏิบัติงานของนักศึกษา งบประมาณ ความรับผิดชอบต่อชุมชน และเงื่อนไขหรือข้อผูกมัดในการดำเนินงาน ส่วนข้อเสนอแนะในแต่ละปัจจัย เพื่อให้การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จคือ ควรเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินงาน เพิ่มงบประมาณ เพิ่มความสัมพันธ์กับชุมชน และควรมีการประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาได้

ห้างหุ้นส่วนแห่งเมืองแคนาดา (Canadian Rural Partnership, 2006, p. 35) ดำเนินการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาชุมชนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อประเมินองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบที่ให้การศึกษแก่ชุมชน ดำเนินการโครงการเพื่อจัดการเรียนรู้ให้รับชุมชนตามปัญหา และความต้องการ ยกกระตือรือร้นการศึกษาโดยการฝึกอบรมด้านอาชีพ เพื่อรับประชาชนมีอาชีพ และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย วิธีดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้คือ ประสานงานผู้เชี่ยวชาญและดำเนินการประชามเพื่อวิเคราะห์ชุมชน และสร้างงาน โดยการฝึกอบรมให้กับประชาชนได้ฝึกอาชีพในชุมชน เพื่อการมีรายได้ รวมทั้งปรับโครงสร้างของชุมชนให้เป็นลักษณะของการรวมกลุ่ม การให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ให้เกิดธุรกิจชุมชน และเกิดธุรกิจส่วนตัว ตามความพร้อมข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า ผลจากการดำเนินงานตามรูปแบบตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานคือมีการพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนในชุมชนมีอาชีพ และมีรายได้จากการประกอบอาชีพ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาชุมชน ได้นำรูปแบบนี้ไปใช้กับชุมชนอื่นๆ ได้ เพราะการดำเนินงานตามรูปแบบ เกิดประโยชน์ทั้งต่อประชาชน และการพัฒนาชุมชน

2.5 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เน้นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลโลกจี่หนอง เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดบางส่วนของกรอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่ง มาริสา โกเศษโยธิน (2544, หน้า 7) ใช้ในการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพด้านเกษตรกรรมชาติให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลทิมสยาม 02 อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว และแนวการพัฒนาองค์ประกอบสังคมแห่งการเรียนรู้ ของกุลธร เลิศสุริยะกุล (2547, หน้า 15) จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้ ด้านแหล่งการเรียนรู้ ด้านองค์ความรู้ และด้านการจัดการความรู้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

1. เพศ
  - 1.1 ชาย
  - 1.2 หญิง
2. อายุ
  - 2.1 15-35 ปี
  - 2.2 36-55 ปี
  - 2.3 56 ปีขึ้นไป
3. อาชีพ
  - 3.1 เกษตรกรรม
  - 3.2 อื่นๆ
  - 3.3 ช่างขาย
  - 3.4 ผู้นำชุมชน
  - 3.5 อื่น ๆ

ตัวแปรตาม

- องค์ประกอบ 4 ด้าน ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยจัดการศึกษานอกโรงเรียนด้านการพัฒนาอาชีพ คือ
1. บุคคลแห่งการเรียนรู้
  2. แหล่งการเรียนรู้
  3. องค์ความรู้
  4. การจัดการความรู้